

SERBEST SEÇİM HAKKI

Avrupa İnsan Hakları
Mahkemesi
Kararlarının İcrası
Dairesi
DG1

Tematik Bilgi Notu

Mart 2023

SERBEST SEÇİM HAKKI

Bu özetler tamamen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının İcrası Dairesinin sorumluluğunda hazırlanmış olup, Bakanlar Komitesini hiçbir şekilde bağlamaz

1. OY KULLANMA HAKKI.....	3
1.1. Oy kullanma hakkını güvence altına alan yasal önlemlerin kabulü.....	3
1.2. Oy kullanma hakkının kısıtlanması.....	3
1.3. Mahkumların oy kullanma hakkı.....	4
2. SEÇİLME HAKKI.....	6
2.1 Parlamento adaylarının ve siyasi partilerin seçim kaydı	6
3. ETKİLİ BAŞVURU YOLLARINI DA İÇERECEK ŞEKİLDE SEÇİM UYUŞMAZLIKLARININ DÜZENLENMESİ	11
DAVA DİZİNİ	13

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, demokrasinin “Avrupa kamu düzeninin” temel bir unsuru olduğunu vurgulamıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 1 Numaralı Protokolünün 3. maddesinde güvence altına alınan serbest seçim hakkı, hukukun üstünlüğüne dayalı etkili ve anlamlı bir demokrasinin temellerini oluşturmak ve sürdürmek için hayati öneme sahiptir ve bu nedenle Sözleşme sistemi için büyük önem taşımaktadır. Sözleşme, çoğu medeni ve siyasi haklarda olduğu gibi, çekimser kalma veya müdahale etmeme yükümlülüğü getirmez, ancak çoğulculuğun nihai garantörü olan devletin, demokratik yasama seçimlerini garanti altına alacak olumlu önlemler almasını zorunlu kılar. Mahkeme, serbest seçim hakkı kavramının, oy kullanma ve seçime aday olma hakkı da dahil olmak üzere bireysel hakları da içerdiğini tespit etmiştir.

Bu bilgi notu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin aşağıdaki konularda verdiği kararların uygulanması bağlamında devletler tarafından bildirilen genel ve bireysel önlemlerin örneklerini sunmaktadır: oy kullanma hakkını güvence altına almak için yasama önlemlerinin alınması; oy kullanma hakkına getirilen kısıtlamalar; mahkumların oy kullanma hakkı; milletvekili adaylarının ve siyasi partilerin seçim kaydı; ve etkili hukuk yolları da dahil olmak üzere seçim uyumsuzluklarının düzenlenmesi.

1. OY KULLANMA HAKKI

1.1. Oy kullanma hakkını güvence altına alan yasal önlemlerin kabulü

Yerel seçimlerde oy kullanma ve aday olma **hakkının** güvence **altına alınması**

Dava, Mostar'da yaşayan yerel bir politikacı olan başvuranın seçimlerde oy kullanmasını veya aday olmasını imkansız kılan bir yasal boşlukla ilgiliydi. Çok sayıda potansiyel başvuran olduğunu ve bu duruma acilen son verilmesi gerektiğini göz önünde bulunduran Mahkeme, 46. madde uyarınca, Mostar'da adil yerel seçimlerin yapılabilmesi için devletin 2001 Seçim Yasası'nı değiştirmesi gerektiğine karar verdi.

Temmuz 2020'de, AGİT'in gereklilikleri ve Venedik Komisyonu'nun tavsiyeleri doğrultusunda, Mostar'da yerel seçimlerin yapılabilmesi için Seçim Kanunu değiştirilmiştir.

BIH / Baraliya
(30100/18)

Nihai karar tarihi
29/01/2020

Nihai BK Kararı
CM/ResDH(2020)240

Cebelitarık seçmenlerinin Avrupa Parlamentosu seçimlerine katılımı

Bu dava, Cebelitarık'ın Birleşik Krallık'ın bir parçası değil, dominyonlarının bir parçası olarak kabul edilmesi nedeniyle Cebelitarık seçmenlerinin Avrupa Parlamentosu seçimlerinde oy kullanma hakkına sahip olmamasıyla ilgiliydi.

Bakanlar Komitesinin ResDH(2001)79 sayılı Geçici Kararına yanıt olarak, hükümet yeni bir yasa tasarısı sunarak Cebelitarık seçmenlerine oy hakkı vermeyi kararlaştırdı. Parlamento, 2003 yılında Avrupa Parlamentosu (Temsil) Yasasını kabul etti. Bu yasa, Avrupa Parlamentosu seçimleriyle ilgili Birleşik Krallık seçim yasasının tamamının bu amaçla Cebelitarık'ta uygulanmasını öngörüyordu. Yasanın hükümlerine göre, Cebelitarık, 1 Nisan 2004 tarihinden sonra yapılacak Avrupa Parlamentosu seçimleri için İngiltere ve Galler'deki mevcut seçim bölgeleriyle birleştirilerek yeni bir seçim bölgesi ("birleştirilmiş bölge") oluşturulacaktı.

Haziran 2004'te Cebelitarık vatandaşları, %57,54'lük bir katılım oranıyla Avrupa Parlamentosu seçimlerine katılmıştır.

Birleşik Krallık / Matthews
(24833/94)

18/02/1999 tarihinde
kesinleşen karar

Nihai BK Kararı
CM/ResDH(2006)57

1.2. Oy kullanma hakkının kısıtlanması

Kısıtlıların oy kullanma hakkına getirilen sınırlamalara ilişkin güvenceler

Dava, kısmi veya tam vesayet altında bulunan başvuru sahiplerinin, yalnızca zihinsel engellilikleri gerekçe gösterilerek oy kullanma haklarının hukuka aykırı olarak kısıtlanmasına ilişkindir.

Bu durumu düzeltmek ve benzer ihlallerin tekrarlanmasını önlemek için, 2012 yılından itibaren yürürlükte olan Anayasa, mahkemelerin, ehliyetsiz kişinin kişisel durumunun oy kullanma hakkının kısıtlanmasını haklı kıldığı durumlarda, ancak bireysel olarak karar verebileceğini öngörmüştür. Ayrıca, 2013 tarihli Medeni Kanun, kısmi veya tam vesayet altına alınmanın beş veya on yıl içinde resen zorunlu olarak gözden geçirilmesini ve ilgili kişinin vesayetinin revizyonunu veya sona erdirilmesini talep etme imkânını öngörmüştür. 2013 tarihli Seçim Usulü Kanunu, ehliyetsiz kişilerin oy kullanma haklarının kısıtlanmasına ilişkin usul ve kriterleri, vesayet işlemleri kapsamında yerel mahkemeler tarafından karara bağlanacak şekilde belirlemiştir. Bu anayasal ve yasal hükümlerin uygulanmasında, yerel mahkemeler içtihatlarını AİHS standartlarına uygun hale getirmiştir. Böylece, oy kullanma hakkının yasaklanması, kısmi veya tam ehliyetsizliğin otomatik bir sonucu olmaktan çıkmıştır. Yurt içi mahkemeler artık,

HUN / Alajos Kiss grubu
(38832/06)

Nihai karar tarihi
08/12/2010

Nihai BK Kararı
CM/ResDH(2020)317

mevcut delillerden kişinin zihinsel bozukluk nedeniyle oy kullanma hakkını kullanamayacağını tespit edilip edilemeyeceğine ilişkin özel gerekçeler sunmak zorundadır. Medeni Usul Kanunu, ilgili kişinin böyle bir karar verilmeden önce şahsen dinlenilme hakkını garanti altına almaktadır.

İflasın ardından oy hakkının otomatik olarak kısıtlanmasının kaldırılması

Bu dava grubu, iflas işlemlerinde iflasın ilan edildiği tarihten itibaren beş yıl süreyle oy hakkının otomatik olarak askıya alınmasına ilişkindir. Avrupa Mahkemesi, dolandırıcılık veya sahtekarlık olmasa bile iflaslara uygulanan bu önlemin, başvuruların marjinalleşmesine yol açtığını ve ahlaki bir yaptırım olarak görüldüğünü tespit etmiştir.

2006 yılında, Mahkeme kararlarında gündeme getirilen sorular, iflas işlemleri bağlamında seçim haklarının askıya alınması ve diğer kısıtlamalarla ilgili itiraz edilen hükümleri yürürlükten kaldıran 5/2006 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile çözülmüştür.

ITA / Albanese
(77924/01)

Nihai karar tarihi
03/07/2006

Ara Karar
CM/ResDH(2007)27

Nihai BK Kararı
CM/ResDH(2008)45

1.3. Mahkumların oy kullanma hakkı

Mahkûmların parlamento seçimlerinde oy kullanma hakkının otomatik olarak yasaklanmasının kaldırılması

Dava, mahkumların cezalarının süresi ve suçlarının niteliği veya ağırlığı ne olursa olsun, genel ve otomatik anayasal yasak nedeniyle, başvuranın 2008 parlamento seçimlerinde mahkum olarak oy kullanamamasıyla ilgiliydi.

Anayasa ve Seçim Kanunu, 2011 yılında, daha az ciddi suçlardan hüküm giymiş mahkumların oy kullanmasına izin verecek şekilde değiştirilmiştir. 2017 yılında yapılan bir başka anayasa değişikliği ile oy kullanma hakkının kısıtlanması, “özellikle ciddi bir suç” nedeniyle cezaevinde cezasını çeken kişilerle sınırlandırılmıştır. Merkez Seçim Komisyonu (CEC) Eğitim Merkezi ile Cezaevi ve Denetimli Serbestlik Eğitim Merkezi'nin ortak projeleri kapsamında ilgili farkındalık artırma ve eğitim faaliyetleri düzenlenmiştir. Ayrıca, CEC Eğitim Merkezi, Cezaevi İdaresi'ne dağıtılmak üzere kılavuzlar hazırlamıştır.

GEO / Ramishvili
(48099/08)

Nihai karar tarihi
12/03/2019

Nihai BK Kararı
CM/ResDH(2019)49

Hapis cezası sırasında oy kullanma hakkının otomatik ve ayırım gözetmeksizin kısıtlanmasının kaldırılması

Benzer ihlallerin önlenmesi amacıyla, 2007 yılında Yargıtay, Avrupa Mahkemesinin *Hirst* davasındaki kararı ışığında, oy kullanma hakkının yasaklanmasının ancak taraflarca tartışıldıktan ve orantılılık ilkesine uygunluğu incelendikten sonra mahkeme kararıyla uygulanabileceğine hükmetmiştir. Temmuz 2008'de, Yargıtay, hapis cezasına eşlik eden ek cezaların uygulanabilmesi için Ceza Kanunu'nun ilgili hükümlerinde belirlenen kriterlerin değerlendirilmesi gerektiğini ve bu konuda otomatik bir karar alınmaması gerektiğini belirtmiştir. Bu yaklaşım daha sonra 2014 yılında yürürlüğe giren yeni Ceza Kanunu'na da dahil edilmiştir.

ROM / Calmanovici
(42250/02)

Nihai karar tarihi
01/10/2008

Nihai BK Kararı
CM/ResDH(2014)13

Toplum hizmeti için ıslah merkezlerinde bulunan mahkumlar bakımından oy kullanma hakkının yasaklanmaması

Anayasa Mahkemesi, 2016 tarihli bir kararında, ilgili anayasa hükmünün zorunlu niteliğini ve bu hükmün değiştirilmesi için gerekli olan karmaşık prosedürü teyit etmiştir. Ancak, federal yasama organının cezaevi sistemini optimize ederek, belirli türdeki özgürlükten yoksun bırakma cezalarının oy kullanma hakkından yoksun bırakmayı içermemesini sağlayabileceğini belirtmiştir.

RUS / Anchugov ve Gladkov
grubu
(11157/04 ve 15162/05)

Nihai karar tarihi
09/12/13

Nihai BK Kararı
CM/ResDH(2019)240

2017 yılında, yukarıdaki Karara uygun olarak Ceza Kanunu'na yeni bir ceza türü getirilmiştir: hafif veya orta derecede ağır suçların işlenmesi veya ciddi ancak ilk kez işlenen suçlar durumunda uygulanabilecek toplum hizmeti. Böylece, toplum hizmeti için ıslah merkezlerinde bulunan mahkumlar, bu merkezlerde bulunmaları iç hukukta özgürlükten yoksun bırakma olarak sınıflandırılmadığından artık oy kullanabilmektedir.

Bu gruptaki başvuru sahiplerinin çoğu tahliye edildi ve bu nedenle yeniden oy kullanma hakkına sahip oldular. Geri kalan başvuru sahiplerinin oy kullanma hakkı ise hapis cezalarının türüne bağlı olacaktır.

Mahkumların oy kullanma hakkının otomatik olarak kaybedilmesinin kaldırılması

Mahkemenin kararının ardından, 2015 yılında Anayasa Mahkemesi, Ceza Kanunu'nda yer alan ilgili hak mahrumiyetlerini kısmen kaldırmıştır. Bir kişinin şartlı tahliye edilmesinden sonra oy kullanma veya seçime katılma hakkının kısıtlanması artık yürürlükte değildir. 2015 ve 2018 yıllarında, Yüksek Seçim Kurulu, tutukluların, kasıtsız suçlardan hüküm giymiş kişilerin, şartlı tahliye edilen kişilerin, hapis cezaları ertelenmiş kişilerin ve denetimli serbestlikle tahliye edilen kişilerin genel seçimlerde oy kullanabileceğine karar vermiştir. Buna göre, yalnızca kasıtlı suçlardan hüküm giymiş kişiler hapis cezalarının infazı süresince oy kullanamazlar.

TUR / Söyler grubu
(29411/07)

Nihai karar tarihi
20/01/2014

Nihai BK Kararı
CM/ResDH(2019)147

Hükümlülerin oy kullanma haklarına getirilen genel kısıtlamanın kaldırılması

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Büyük Dairesi, 2005 yılında *Hirst (No. 2)* davasında verdiği kararda, hapis cezası alan tüm mahkumların, cezalarının süresi, suçlarının niteliği veya ağırlığı ve bireysel durumları dikkate alınmaksızın oy kullanma haklarının genel olarak yasaklanmasını öngören ulusal mevzuatın Sözleşme'ye aykırı olduğu hükmüne varmıştır. Mahkeme, 2011 yılında kesinleşen *Greens ve M.T.* davasındaki pilot kararında, yetkililerin mahkumların oy kullanma hakkına getirilen genel yasağı değiştirmek için yasa teklifleri sunmaları gerektiği sonucuna varmıştır.

Birleşik Krallık / Hirst No. 2
grubu
(74025/01)

Nihai karar tarihi
06/10/2005

Nihai BK Kararı
CM/ResDH(2018)467

2017 yılında, parlamento ve diğer prosedürler yoluyla mevcut tüm seçenekleri inceledikten sonra ve parlamentodan yasa geçirme imkânının bulunmaması nedeniyle, yetkililer bu sorunu güvenilir, etkili ve hızlı bir şekilde çözmek için bir dizi idari önlemin en iyi yaklaşım olduğuna karar vermiştir. Bakanlar Komitesi, özellikle bu alandaki geniş takdir marjı göz önüne alındığında, bu önlemlerin yeterli olduğunu değerlendirmiştir. Cezaevi hizmetlerine yönelik politika ve kılavuzda, daha önce fiilen oy kullanma hakkından mahrum bırakılmış iki kategorideki hükümlü mahkumların – geçici izinli ve ev hapsi cezası alanlar – artık oy kullanabileceği açıkça belirtilmiştir. Seçim Kayıt Memurları da değişiklikler hakkında bilgilendirilmiştir. Ayrıca, İngiltere, Galler ve Kuzey İrlanda'da mahkumların hüküm verildiği anda oy kullanma hakkından mahrum bırakıldıkları konusunda bilgilendirilmelerini sağlamak amacıyla, cezaevine gönderilme emri değiştirilmiştir.

Özetle, bu önlemlerin uygulanması şu anlama gelmektedir:

- tutuklular oy kullanabilir;
- Mahkemeye itaatsizlikten hapisaneye gönderilen mahkumlar oy kullanabilir;
- para cezalarını ödemedikleri için hapse giren mahkumlar oy kullanabilir;
- geçici izinle serbest bırakılan uygun mahkumlar oy kullanabilir;
- ev hapsi cezasına çarptırılmış mahkumlar oy kullanabilir; ve
- Mahkumlara, hüküm verildiği anda oy kullanma haklarının elinden alındığı bildirilir.

2. SEÇİLME HAKKI

2.1 Parlamento adaylarının ve siyasi partilerin seçim kaydı

Parlamento adaylarının kayıtlarına ilişkin Seçim Kanunu hükümlerinin açıklığa kavuşturulması

ARM / Sarukhanyan
(38978/03)

Nihai Karar
27/08/2008

Nihai BK Kararı
CM/ResDH(2014)108

Bu dava, başvuranın 2003 parlamento seçimlerinde aday olarak kaydolurken mal beyanında sahtecilik yaptığı gerekçesiyle parlamento adaylığının iptal edilmesiyle ilgilidir. Mahkeme, bu iptal kararının orantısız bir müdahale olduğu sonucuna varmıştır.

Mahkemenin bu kararındaki bulgulara yanıt olarak, 2011 Seçim Kanunu'nda, mal ve gelir beyanının sunulması artık adayların kayıt için gerekli bir ön koşul değildir ve uyulmaması halinde herhangi bir yaptırım öngörülmemektedir. Adaylar, seçim komisyonlarının eylem veya ihmallerine karşı üst seçim komisyonları, idari yargı mercileri ve anayasa mahkemeleri nezdinde itirazda bulunma hakkına sahiptir.

Parlamento adayları için “kayıt kabulüne engel durum” gerekçelerinin açıklığa kavuşturulması

BGR / Petkov ve Diğerleri
(77568/01+)

Nihai karar
11/09/2009

Nihai BK Kararı
CM/ResDH(2022)373

Dava, seçim yetkililerinin, üç başvurunu parlamento seçimleri aday listelerine yeniden dahil etmelerini gerektiren Yüksek İdare Mahkemesinin kesin ve bağlayıcı kararlarına uymamaları veya uymayı reddetmeleri ile ilgilidir. İlgili bölgesel seçim komisyonları, bu kişilerin eski devlet güvenlik kurumlarıyla işbirliği yaptıkları iddiası nedeniyle aday listelerinden çıkarılmıştı.

Benzer ihlallerin önlenmesi amacıyla, 2014 Seçim Kanunu, eski devlet güvenlik kurumlarıyla bağlantıları nedeniyle adayların veya aday listelerinin herhangi bir zamanda geri çekilme olasılığını ortadan kaldırmıştır. Kanun, “kayıt kabulüne engel durum” gerekçesiyle parlamento seçimleri aday listelerinden bir adayın geri çekilebileceği veya silinebileceği durumları, örneğin iki bölgeden fazla veya birden fazla siyasi partinin listelerine birden fazla kayıt yapılması gibi durumları açıklığa kavuşturmuştur. Merkez Seçim Komisyonu ve ilgili bölgesel seçim komisyonları, bir siyasi partinin talebi üzerine bir adayı listeden silmeye karar verebilir. Bu karar, üç gün içinde Yüksek İdare Mahkemesi'ne itiraz edilebilir ve mahkeme üç gün içinde nihai kararını vermelidir.

Seçim sonrası hukuk yolu Anayasa ile düzenlenmiştir ve Anayasa Mahkemesi'nde parlamento seçimlerinin yasallığına itiraz edilebileceği öngörülmüştür. Ancak adaylar bu mahkemeye doğrudan başvuruda bulunamazlar, bunu yapma yetkisi olan kişi veya kurumlar aracılığıyla başvuruda bulunabilirler. 1991 Anayasa Mahkemesi Kanunu'na göre, Anayasa Mahkemesi'ne bir konuyu sevk etme yetkisine sahip kişi veya kurumlar şunlardır: (i) iki yüz kırk milletvekilinin beşte biri, (ii) Cumhurbaşkanı, (iii) Bakanlar Kurulu, (iv) Yargıtay, (v) Yüksek İdare Mahkemesi ve (vi) Başsavcı.

Parlamento adaylığına ilişkin şartların son anda değiştirilmesinin önlenmesi

BGR / Ekoglasnost
(30386/05)

Nihai karar
06/02/2013

Eylem Raporu
DH-DD(2020)193

Dava, bir siyasi partinin, 2005 Haziranında yapılan parlamento seçimlerinden kısa bir süre önce yürürlüğe giren seçim yasasının adaylarını sunmak için gerekli iki belgeyi sunamaması ile ilgiliydi. Mahkeme, Venedik Komisyonu'nun seçim yasasında önemli değişikliklerin kabul edilmesi için önerdiği bir yıllık sürenin bu davada gözetilmediğini tespit etmiştir. Seçim tarihinden kısa bir süre önce seçime katılım için yeni koşulların kabul edilmesi, önemli bir halk desteğine sahip partilerin diskalifiye edilmesine ve dolayısıyla halihazırda iktidarda olan siyasi oluşumların yararına sonuçlanabilir.

Benzer ihlallerin önlenmesi için, kararın ayrıntılı bir hukuki analizi, parlamentoya ve seçim mevzuatında değişikliklerin hazırlanması sürecine dahil olan tüm idari organlara, ayrıca Merkez Seçim Komisyonu ve bölgesel organlarına sunulmuştur. Anayasa Mahkemesi'nin parlamento

seçimlerinin yasallığına ilişkin uyuşmazlıklar hakkında verdiği kararlarla ilgili kapsamlı farkındalık artırma faaliyetleri düzenlenmiştir.

Türk kökenli Kıbrıslı vatandaşların seçim listelerine kaydı

Dava, Kıbrıs'ın hükümet kontrolündeki bölgesinde ikamet eden bir Türk Kıbrıslı toplum üyesinin, iki ayrı (Yunan ve Türk) seçim listesi öngören anayasal hükümlerin etkisiz olması nedeniyle maruz kaldığı ayrımcılıkla ilgiliydi. Mahkeme kararında, 1960 Kıbrıs Anayasası'nın 63. maddesinin Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk toplumları için ayrı seçim listeleri öngördüğünü hatırlattı. Bununla birlikte, Kıbrıs Türk milletvekillerinin katılımı 1963 yılından itibaren askıya alınmış ve bu tarihten itibaren Kıbrıs Türk toplumunun parlamentoda temsil edilmesini ve iki toplumun uyması gereken kotaların uygulanmasını öngören Anayasa'nın ilgili maddelerinin pratikte uygulanması imkansız hale gelmiştir. Mahkeme ayrıca, ilgili anayasal hükümlerin etkisiz hale gelmesine rağmen, bunun sonucunda ortaya çıkan sorunları çözmek için gerekli mevzuatın önemli ölçüde eksik olduğunu da belirtmiştir.

2006 tarihli "Cumhuriyetin serbest bölgesinde ikamet eden Türk topluluğu üyelerinin oy kullanma ve seçilme hakkının kullanılması"na ilişkin yasa, Kıbrıs Cumhuriyeti'nde ikamet eden Türk kökenli Kıbrıslı vatandaşların parlamento, belediye ve topluluk seçimlerinde oy kullanma ve seçilme hakkını yürürlüğe koymuştur. Ayrıca, Türk kökenli Kıbrıslı vatandaşlar artık cumhurbaşkanlığı seçimlerinde oy kullanma hakkına da sahiptir. Böylece, 2006 parlamento seçimlerinde 270 Kıbrıslı Türk oy kullanmış ve bir Kıbrıslı Türk seçimlere aday olmuştur.

CYP / Aziz
(69949/01)

Nihai tarihi
22/09/2004

Nihai BK Kararı
CM/ResDH(2007)77

Parlamento üyelerinin diğer mesleki faaliyetlerde bulunmalarının anayasal olarak yasaklanmasının kaldırılması

Dava, 2001 yılında değiştirilen Anayasa'nın 57. maddesinin uygulanmasıyla, 2003 yılında Yüksek Mahkeme'nin özel kararıyla seçimlerden sonra Anayasa'da yapılan değişiklik nedeniyle bir avukatın milletvekilliği görevinden alınmasıyla ilgiliydi.

2008 yılında, dava konusu anayasal hüküm yürürlükten kaldırılmış; ancak buna karşılık, hangi mesleki faaliyetlerin milletvekilleri açısından yasaklanabileceğinin özel bir kanunla belirlenebileceği öngörülmüştür.

GRC / Lykourazos
(33554/03)

Nihai karar
15/09/2006

Nihai BK Kararı
CM/ResDH(2010)171

Azil yoluyla görevden alınan kişiler bakımından 'kalıcı ve geri döndürülemez' milletvekili adaylığı yasağının kaldırılması

Dava, başvuranın, 25 Mayıs 2004 tarihli Anayasa Mahkemesi kararı ve 15 Temmuz 2004 tarihli Seimas Seçim Kanunu çerçevesinde yürütülen azil süreci sonucunda cumhurbaşkanlığı görevinden alınmasını takiben, parlamento ya aday olma hakkından sürekli ve geri dönülmez biçimde yoksun bırakılmasının hukuka uygunluğuna ilişkindir.

LIT / Paksas
(34932/04)

Nihai karar
06/01/2011

Nihai BK Kararı
CM/ResDH(2022)253

2012 yılında, Anayasa Mahkemesi ilgili hükmü anayasaya aykırı ilan ederek iç hukukun AİHS ile uyumlu hale getirilmesi için anayasa değişikliklerinin gerekli olduğunu belirtmiş ve başvuranın kalıcı yasağının kaldırılmasına yönelik ilk girişimlerde bulunulmuştur. 2016 yılında Anayasa Mahkemesi tutumunu yeniden teyit etti. Ardından, gerekli anayasa değişikliklerinin kabul edilmesi için yapılan birkaç girişim Seimas'ta başarısızlıkla sonuçlandı (özellikle 2014 başında, Aralık 2015'te, Haziran ve Ekim 2018'de). Sonunda, başvuranın Ekim 2020 seçimlerinde aday olarak seçilebilmesi için Seimas genel kuruluna zamanında sunulamayan yasa tasarısı, Haziran 2021'de resmen onaylandı ve ilk oylama Ocak 2021'de yapıldı.

Yüksek idare Mahkemesinin talebi üzerine, Nisan 2022'de Mahkeme, parlamento görevinden azil işlemlerine ilişkin ilgili kriterler hakkında bir danışma görüşü yayınlayarak, "bu kriterlerin esas olarak, kişinin üye olmak istediği kurumun düzgün işleyişi için gerekli şartlar açısından belirlenilmesi gerektiğini" vurgulamıştır. Sonuç olarak, Mahkeme'nin kararını uygulamayı amaçlayan anayasa değişikliği Seimas'ta ikinci oylamada kabul edilmiş ve Mayıs 2022'de

yürürlüğe girmiştir. Bu değişikliği yansıtan yeni Seçim Kanunu, Eylül 2022'de yürürlüğe girmiştir. Dolayısıyla, görevinden uzaklaştırılan veya Seimas tarafından görevden alma süreciyle Seimas üyeliği iptal edilen kişiler, parlamento seçimlerine aday olmaktan "kalıcı ve geri dönüşü olmayan" bir şekilde men edilmeyecek, ancak "en az on yıl" geçtikten sonra Seimas seçimlerine aday olabileceklerdir.

Parlamento seçimlerinde aday olma **yeterliliğine ilişkin kısıtlamaların kapsamının daraltılması**
Dava, 2004 yılında on yıl daha uzatılan Parlamento Seçimleri Kanunu'nun bir alt bölümünün uygulanmasıyla, SSCB'nin dağılmasından önce KGB'ye bağlı bir askeri birimin eski üyesinin seçimlere aday olmaya uygunluğunun bulunmaması ile ilgiliydi. Mahkeme, yetkililerin kabul edilebilir takdir yetkisini aştığını ve yasağın başvuru sahibi açısından açıkça keyfi olduğunu tespit etti.

Benzer ihlallerin önlenmesi amacıyla, 2009 ve 2014 yıllarında kabul edilen Parlamento Seçimleri Kanunu'nda yapılan değişikliklerle, adaylık kısıtlamalarının kapsamı daraltılmış ve bu kısıtlamalar şu anda yalnızca KGB'nin temel işlevlerinde doğrudan görev almış kişilere uygulanmaktadır.

Başvuran, 2009 yılında Riga Şehir Meclisi seçimlerine başarıyla katıldı ve 2010, 2011 ve 2014 seçimlerinde milletvekili seçildi.

LVA / Adamson
(3669/03)

Nihai karar
01/12/2008

Nihai BK Kararı
CM/ResDH(2014)279

Seçim Kanunu'nda siyasi partilere **yapılan bağışlar ve yabancı fonlar için alt sınırlara ilişkin değişiklikler**

Söz konusu dava, başvuranların ve başvuran siyasi partinin, 2014 yılında, iddia edilen mali usulsüzlükler gerekçe gösterilerek parlamenter seçimlere katılmaktan haksız ve temelsiz biçimde men edilmesi nedeniyle seçim haklarına keyfi müdahalede bulunulmasını ve ayrıca iç hukuk süreçlerinde keyfiliğe karşı yeterli usul güvencelerinin sağlanmamasını konu almaktadır. Benzer ihlallerin önlenmesi için, 2014 ile 2016 yılları arasında Merkez Seçim Komisyonu ve Seçim Kanunu'nun ilgili hükümleri değiştirilmiş, özellikle bağış sınırları düşürülmüş ve yabancı kaynaklardan finansman imkanı getirilmiştir. 2016 ve 2019 yıllarında, Yüksek Mahkeme Genel Kurulu, seçim işlemlerine ilişkin yargı uygulamalarını birleştirmek amacıyla açıklayıcı bir karar ve danışma görüşü yayınlamıştır. Ayrıca, Merkez Seçim Komisyonu, herhangi bir siyasi partinin parlamento seçimlerinden çekilmesi için başka bir talepte bulunmamıştır.

Bireysel tedbirler ile ilgili olarak, 2020 yılında, başvuran parti, ihlalin kaynağı olan iç mahkemelerin kararlarının revizyonu talebinde bulunmuştur. 2021 yılında, Yüksek Mahkeme talebi kabul etmiş, temyiz mahkemesinin itiraz edilen kararını bozmuş ve başvuran parti aleyhindeki davayı açıkça temelsiz olduğu gerekçesiyle reddetmiştir. Böylelikle, başvuranların ve başvuran partinin ulusal düzeydeki hakları iade edilmiştir.

MDA / "Patria" Siyasi Partisi
ve Diğerleri
(5113/15)

Nihai karar tarihi
04/11/2020

Nihai BK Kararı
CM/ResDH(2022)13

Birden fazla **uyruğa sahip vatandaşların** parlamento seçimlerine aday olabilmelerini **sağlayan yasal değişiklik**

Dava, çifte veya çoklu vatandaşlığa sahip kişilerin milletvekili adayı olmalarını yasaklayan yasal düzenleme nedeniyle, seçilme hakkına yönelik haksız ve orantısız bir müdahaleye ilişkindir. 2009 yılında, yani Avrupa Mahkemesi Büyük Daire kararından önce, çoklu vatandaşlığa sahip milletvekillerinin parlamentoda görev almalarını engelleyen ilgili yasa, haksız yasakları kaldırmak üzere değiştirildi.

MDA / Tanase
(7/08)

Nihai karar
27/04/2010

Nihai BK Kararı
CM/ResDH(2012)40

Etnik **azınlık** örgütlerinin parlamento seçimlerine **katılım koşullarını** incelemekle yetkili **organların tarafsızlığı**

Dava, bir etnik azınlık derneğinin parlamento seçimlerine aday listesinin kayda alınmaması ve bu karara mahkemede itiraz edilememesi ile ilgiliydi.

ROM / Ofensiva Tinerilor
(16732/05)

Nihai karar
15/03/2016

Nihai BK Kararı
CM/ResDH(2017)9

2004 tarihli Senato ve Temsilciler Meclisi Seçimleri ve Daimi Seçim Otoritesinin İşleyişi Hakkında Kanun, 2015 yılında değiştirilerek etnik azınlık örgütlerinin parlamento seçimlerine katılım koşulları belirlenmiştir. Bu kriterlerden biri, derneğe hükümet kararıyla "kamu yararı" statüsü verilmesi ve son nüfus sayımında ilgili ulusal azınlığa ait olduğunu beyan eden vatandaşların toplam sayısının en az %15'ini içeren bir üye listesinin sunulmasıdır. Yasada "ulusal azınlık" terimi, Ulusal Azınlıklar Konseyi'nde temsil edilen bir etnik grubu ifade etmektedir. Merkez Seçim Bürosu'nun görevi, bu yasal koşullara uyulup uyulmadığını doğrulamaktır. Adaylık başvurusu sırasında yerine getirilmesi gereken yasal şartları incelemekle yetkili organların tarafsızlık eksikliği konusunda, 208/2015 sayılı Kanun, Merkez Seçim Bürosu'nun kararlarının nihai olmadığını ve mahkemede itiraz edilebileceğini öngörmektedir.

Milletvekili adaylarının kayıt bilgilerindeki hataların düzeltilmesine izin veren yasal değişiklikler

Dava grubu, başvuran partinin en üst düzey üç adayından birinin çekilmesinin ardından kaydının iptal edilmesi nedeniyle federal parlamento seçimlerine katılma hakkına orantısız bir şekilde müdahale edilmesi ve bir adayın istihdam ve parti üyeliği ile ilgili doğru bilgileri sunmadığı iddiasıyla seçimlere kaydolmasının hukuka aykırı bir şekilde reddedilmesi ile ilgilidir.

2000 yılında Anayasa Mahkemesi, ihlalin kaynağını oluşturan 1999 Seçim Yasası'nın itiraz edilen hükümlerini anayasaya aykırı ilan etmişti. Ardından, 1999 Seçim Yasası, benzer hükümler içermeyen 2002, 2005 ve 2014 Seçim Yasaları ile değiştirildi.

Ayrıca, 2006 yılında, 2002 Seçim Haklarının Temel Garantileri Kanunu, seçim komisyonlarının adaylara özgeçmişleriyle ilgili bilgileri düzeltme veya sunma fırsatı vermeyi zorunlu kılacak şekilde değiştirilmiştir. Benzer hükümler, Merkez Seçim Komisyonu'nu bilgilerin doğruluğunu kontrol etmek ve yanlış olması durumunda kitle iletişim araçlarını ve ilgili İlçe Seçim Komisyonu'nu bilgilendirmekle yükümlü kılan 2014 Seçim Kanunu'nda da yer almaktadır.

RUS / Rus Girişimciler ve
Diğerleri Muhafazakar Partisi
grubu
(55066/00)

Nihai karar
11/04/2007

Nihai BK Kararı
CM/ResDH(2018) 17

Anayasa Mahkemesi tarafından bir siyasi partinin feshine ilişkin daha katı usul şartları

Dava, Anayasa Mahkemesi'nin Mart 2003'te HADEP'in feshine ve başvuranların Türkiye Cumhuriyeti'nin bölünmez bütünlüğüne karşı eylem ve beyanları nedeniyle beş yıl süreyle başka herhangi bir siyasi partinin kurucu üyesi, sıradan üyesi, lideri veya denetçisi olmalarının yasaklanmasına ilişkin kararla ilgilidir.

Mahkeme kararında, davacılar verilen cezanın geniş yorumlamaya açık bir hukuk normuna dayandığından, dayanak alınan meşru amaçlarla orantılı olarak değerlendirilemeyeceği görüşüne varmıştır.

Davanın gerçeklerinden önce, 2001 yılında Anayasa değiştirilerek, Anayasa Mahkemesi'nin bir partiyi feshetmek yerine devlet yardımlarından mahrum bırakılmasına karar verebileceği hükmü getirilmiştir. 2002 yılında, bazı önde gelen milletvekillerinin siyasi haklarının otomatik olarak kısıtlanmasını önlemek için, Siyasi Partiler Kanunu değiştirilerek parti feshinden daha az katı yaptırımlar eklenmiştir.

2010 yılında Anayasa değiştirilerek, Anayasa Mahkemesinin bir siyasi partiyi feshetme kararı için üçte iki çoğunluk şartı getirilmiştir. 2011 yılında, üçte iki çoğunluk şartı Anayasa Mahkemesinin Kuruluş ve İktidarı Kanunu'na da eklenmiştir. Uygulamada, 2009 yılından sonra hiçbir siyasi parti kapatılmamıştır.

TUR / Kılıçgedik ve Diğerleri
(4517/04)

Nihai karar
14/03/2011

Eylem Raporu
DH-DD (2020)443

Parlamento seçimlerine katılmak için ikamet şartının açıklığa kavuşturulması

Dava, Yüksek Mahkeme tarafından onanan Merkez Seçim Komisyonu'nun (CEC), başvuranın geçerli bir yasal ikametgah (*propiska*) almış olmasına rağmen, ikametgahı hakkında yanlış bilgi verdiği ve beş yıldan fazla bir süredir Ukrayna'da bulunmadığı gerekçesiyle milletvekili adayı olarak kaydını keyfi olarak reddetmesiyle ilgiliydi.

UKR / Melnychenko
(17707/02)

Nihai karar
30/03/2005

Nihai BK Kararı
CM/ResDH(2019)13

Mahkeme, ilgili ulusal mevzuat ve uygulamaları dikkate alarak, Ukrayna'da ikamet şartının mutlak olmadığını tespit etmiştir. Mahkeme, başvuranın Ukrayna'da geçerli bir resmi ikametgahı (*propiska*) olmasına rağmen, Merkez Seçim Komisyonu'nun başvuranın milletvekili adaylığını gerçeğe aykırı olduğu gerekçesiyle reddetme kararının 1 Numaralı Protokol'ün 3. maddesini ihlal ettiği sonucuna varmıştır.

"Propiska" kavramı, 2003 tarihli "Seyahat Özgürlüğü ve İkametgah Seçimi Özgürlüğü" Kanunu ve 2011 tarihli Parlamento Seçimleri Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bugün, bir vatandaşın parlamento seçimlerine aday olabilmesi için, aday gösterilmeden önce en az beş yıl Ukrayna topraklarında ikamet etmiş olması gerekmektedir. Bir kişinin daimi ikametgahının belirlenmesi için gerekli koşullar Vergi Kanunu ile belirlenmiştir. CEC, parlamento adaylarının ikametgahlarına ilişkin bilgileri kontrol etmektedir. Kayıtların reddedilmesine ilişkin şikayetler bakımından idari mahkemelerin uyumlu yargı uygulamalarına örnekler sunulmuştur.

3. ETKİLİ BAŞVURU YOLLARINI DA İÇERECEK ŞEKİLDE SEÇİM UYUŞMAZLIKLARININ DÜZENLENMESİ

Seçim sonrası uyuşmazlıklarda usul güvencelerinin ve etkili hukuk yolu hakkının güçlendirilmesi

BEL / Mugemangango
(310/15)

Nihai karar
10/07/2020

Eylem Planı
DH-DD(2022)508

Eylem Planı
DH-DD(2022)1430

Dava, 2014 yılında Valon Bölgesi Parlamentosu seçimlerine aday olan ve seçim bölgesinde oy pusulalarının yeniden sayılmasını talep eden, ancak 14 oy eksikliği nedeniyle milletvekili seçilemeyen davacının şikayetine "keyfiliği önlemek ve (...) etkili bir inceleme sağlamak için yeterli ve uygun güvenceler sunan bir prosedürün" bulunmaması ile ilgiliydi.

Karar, ilgili tüm parlamentolara doğrudan iletildi. Kararın uygulanmasını koordine etmek üzere federal hükümetten iki bakan seçildi. Koordinasyon Komitesi (federal, bölgesel ve topluluk hükümetlerinden oluşan) daha sonra bilgilendirildi. Federal Hükümetin onayı doğrultusunda, 'Anayasa'nın gözden geçirilmesine ilişkin bildirge' taslağı Nisan 2021'de kabul edilmiş ve federal parlamentoya sunulmuştur. Bu taslak önerinin Mart 2024'te (Belçika Anayasası'nı değiştirme kurallarına göre Mayıs 2024 seçimlerinden 40 gün önce) federal parlamentoya sunulması beklenmektedir. Taslak, seçilmiş temsilcilerin kimlik bilgilerinin doğrulanması sırasında yapılan şikayetlerle ilgili olarak Anayasa Mahkemesine itiraz edilebilme olasılığını öngörmektedir. Bununla birlikte, nihai karar, 2024 Mayıs ayında yapılacak bir sonraki seçimlerin sonuçlarının ardından oluşturulacak olan anayasa meclisi tarafından verilecektir. 2021 Aralık ayında, Anayasa Mahkemesi, Anayasa ve ilgili özel kanunların revizyonu için metinler hazırlamaya davet edildi. Bu arada, her parlamento meclisinin, bir sonraki seçimlerde seçim sonrası şikayetleri ele almak için prosedürel güvenceleri nasıl uygulayabileceklerini ve/veya geliştirebileceklerini analiz etmeleri beklenmektedir.

Seçim sonuçlarının geçersiz kılınmasına ilişkin ayrıntılı prosedürlerin oluşturulması

GEO / Gürcistan İşçi Partisi
(9103/04)

Nihai karar
08/10/2008

Nihai BK Kararı
CM/ResDH(2016)42

Dava, ilgili ve yeterli gerekçeler sunulmadan veya hukuki çözüm yolları gösterilmeksizin iki seçim bölgesinde seçim sonuçlarının iptal edilmesine ilişkindir.

Avrupa Mahkemesi, Merkez Seçim Komisyonu'nun (CEC) Khulo ve Kobuleti seçim bölgelerindeki seçim sonuçlarını iptal etme kararı nedeniyle, o dönemki Gürcistan İşçi Partisi'nin yasama seçimlerine katılma hakkının ihlal edildiğine ve bunun, ülke çapındaki oy sayımından haksız ve gerekçesiz bir şekilde dışlanmalarına yol açtığına karar verdi.

2014 ve 2015 yıllarında Seçim Kanunu'nda değişiklikler yapılarak seçim sonuçlarının geçersiz kılınmasına ilişkin ayrıntılı kriterler getirildi. Şikayetlerin başlatılmasına ilişkin süreler de dahil olmak üzere, hızlı uyuşmazlık çözümü için bir mekanizma oluşturulmuştur. Yasa, CEC tarafından seçim komisyonlarının karar ve eylemlerinin meşruiyetinin kontrol edilmesi ve ihlal durumunda bunların iptal edilmesi veya değiştirilmesi, oyların yeniden sayılması veya seçimlerin yeniden yapılması için gerekli prosedürleri tanımlamaktadır. Seçim komisyonlarının kararları yargı denetimine tabidir.

Boş oy pusulalarının hesaplanmasına ilişkin kuralları belirleyen yasa değişikliği

GRC / Paschalidis grubu
(27863/05)

Nihai karar
10/07/2008

Nihai BK Kararı
CM/ResDH(2012)31

Dava, Özel Yüksek Mahkemenin yerleşik içtihadından öngörülemez bir şekilde dönmesi sonucunda başvuru sahiplerinin milletvekilliği sıfatlarının düşmesine ilişkindir. Uyuşmazlık konusu dönemde yürürlükte olan seçim mevzuatı uyarınca, yalnızca geçerli sayılan oy pusulaları seçim oranının hesaplanmasında ve milletvekilliği sandalyelerinin dağıtımında dikkate alınabilmektedir. Ancak, 2005 tarihli bir kararda, Özel Yüksek Mahkeme, geçerli oy pusulalarının

yanı sıra boş oy pusulalarının da seçim kotasının hesaplanmasında dikkate alınması gerektiği yönünde yeni bir yorumda bulunmuş ve bu yorum, meşru güven ve hukuka uygunluk ilkesinin ihlali anlamına gelmiştir. Özel Yüksek Mahkeme'nin seçim yasasını öngörülemez bir şekilde yorumlaması ve uygulaması, 1 Numaralı Protokol'ün 3. maddesinde güvence altına alınan hakların özünü bozmuştur.

2006 yılında Parlamento, Özel Yüksek Mahkeme'nin 2005 tarihli kararından kaynaklanabilecek herhangi bir belirsizliği önlemek için, boş oy pusulalarının seçim kotasının hesaplanmasında dikkate alınmamasını öngören açıklayıcı bir yasa değişikliği kabul etmiştir.

Etnik azınlık milletvekillerinin **koltuklarının tahsisine ilişkin kuralların açıklığa kavuşturulması** ve etkili çözümün getirilmesi

ROM / Grosaru
(78039/01)

Nihai karar
02/06/2010

Nihai BK Kararı
CM/ResDH(2016)322

Mahkeme, ulusal azınlık mensuplarına ilişkin seçim mevzuatındaki belirsizlik ve başvurucunun şikayetlerini incelemekten sorumlu organların tarafsızlığına ilişkin yeterli garantilerin bulunmamasının, 1 Numaralı Protokol'ün 3. maddesinde güvence altına alınan hakların özünü ihlal ettiğine karar vermiştir. Ayrıca, söz konusu seçim mevzuatının yorumlanmasına ilişkin yargı denetiminin bulunmaması nedeniyle, başvurucunun etkili hukuk yolu hakkının ihlal edildiği tespit edilmiştir.

Benzer ihlallerin önlenmesi için 1992 tarihli yasa yürürlükten kaldırılmış ve 2015 yılında Senato ve Temsilciler Meclisi Seçimi ve Daimi Seçim Otoritesinin İşleyişi Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu kanun, etnik azınlık örgütlerinin farklı seçim bölgelerinde aday gösterdiği durumlarda, Merkez Seçim Bürosunun ulusal düzeyde en fazla oyu alan adaya koltuk tahsis edeceğini öngörmektedir.

Ayrıca, 2004 yılında Anayasa Mahkemesi, Merkez Seçim Bürosu'nun kararlarının idari nitelikte işlemler olduğunu ve bu nedenle olağan idare mahkemelerinde itiraz edilebileceğini hükmetmiştir. Ayrıca, 2015 tarihli Senato ve Temsilciler Meclisi Seçimi ve Daimi Seçim Otoritesinin İşleyişi Hakkında Kanun, seçim büroları tarafından alınan kararların yargı denetimine tabi olduğunu belirtmiştir.

Oy **sonuçlarının** iptal edilme gerekçelerinin **sınırlandırılması**

UKR / Kovach
(39424/02)

Nihai karar
07/05/2008

Nihai BK Kararı
CM/ResDH(2017)359

Dava, 2002 parlamento seçimlerinin üç bölgedeki sonuçlarının, başvuranın rakibinin gözlemcileri tarafından da belirtilen ve 2001 Parlamento Seçimleri Kanunu'nda yer alan iptal nedenleri listesinde yer almayan bazı usulsüzlükler nedeniyle iptal edilmesi nedeniyle keyfi ve orantısız bir müdahaleye ilişkindir.

Yasama tedbirleri ile ilgili olarak, seçim kanunu son yıllarda birçok değişiklik geçirdi. 2011 yılında, Milletvekillerinin Seçimi Kanunu, belirli bir seçim bölgesindeki oyların geçersiz sayılmasına yol açabilecek üç nedenin yeni ve kapsamlı bir listesini içeriyordu. Keyfi yorumlara yol açan eski kanunun hükmü, 2011 kanununa dahil edilmedi. 2013 yılında Parlamento, seçim mevzuatının çeşitli hükümlerinde değişiklikler kabul etmiş, ancak 2011 tarihli kanunda yer alan üç gerekçeden oluşan kapsamlı listeyi muhafaza etmiştir.

DAVA DİZİNİ

ARM / Sarukhanyan	6
BEL / Mugemangango	11
BGR / Ekoglasnost	6
BGR / Petkov ve Diğerleri	6
BIH / Baralija	3
CYP / Aziz	7
GEO / Ramishvili	4
GEO / Gürcistan İşçi Partisi	11
GRC / Lykourazos	7
GRC / Paschalidis grubu	11
HUN / Alajos Kiss grubu	3
ITA / Albanese	4
LIT / Paksas	7
LVA / Adamson	8

MDA / "Patria" Siyasi Partisi ve Diğerleri	8
MDA / Tanase	8
ROM / Calmanovici	4
ROM / Grosaru	12
ROM / Ofensiva Tinerilor	9
RUS / Anchugov ve Gladkov grubu	4
RUS / Rus Girişimciler ve Diğerleri Muhafazakar Partisi grubu	9
TUR / Kılıçgedik ve Diğerleri	9
TUR / Söyler grubu	5
UK. / Hirst No. 2 grubu	5
UK. / Matthews	3
UKR / Kovach	12
UKR / Melnychenko	10